

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE EKSİLTME YOLUYLA ANLAM GENİŞLEMELERİ

Hülya ARSLAN-EROL*

Özet:

Bu çalışmada anlam değişmesi türlerinden biri olan eksiltme yolu ile Eski Anadolu Türkçesi döneminde anlam alanları genişleyen kelimeler incelenmiştir. Eksiltmenin anlam bilimi ve anlam değişmeleri içindeki yeri araştırılmış ve bu anlam olayı en yaygın anlam değişmesi türlerinden biri olan anlam genişlemesinin bir alt dalı olarak düşünülmüştür. Eksiltme, hem anlam biliminin çerçevesi içinde teorik olarak ele alınmış, hem de bu dönemde eksiltmeyle anlam alanı genişleyen kelimeler tek tek eserler taranarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Anlam Bilimi, Eksiltme, Anlam Genişlemesi, Anlam Değişmesi, Eski Anadolu Türkçesi*

Abstract

In this study, are examined the Old Anatolian Turkish words whose semantic fields were expanded by ellipsis wich is a type of semantic change. The position of ellipsis is researched in semantics and semantic changes, and it isthought as below branch of semantic extension. Briefly, ellipsis are searched both theoretically in semantics' frame and practically. In this period the words whose semantic fields were extensioned are determined by searching the written work of Old Anatolian Turkish.

Keywords: *Semantics, Ellipsis, Semantic Extension, Semantic Change, Old Anatolian Turkish*

1. Doğadaki her şey gibi dil de değişir. Bu değişiklik dilin ses sisteminde olabileceği gibi anlam alanında da olabilir. Anlam değişmelerinin başlangıç noktasını oluşturan, kişi dilleri ve şivelerdeki anlam farklılıkları (Bloomfield 1933: 480), kavramların dile yansımaları olan kelimelerde bazen anlam alanının genişlemesine, bazen kullanımdan düşme sonucu anlam alanının daralmasına ve bazen de başka bir anlam alanına geçişe yol açar.

“Dil çok karmaşık bir gerçeklik olduğundan değişimler de aynı özelliği taşır” (Salzmann 1993: 68). İletişim sırasında değişim etkenlerinin baskısı altına giren dil, kullanıldığı ölçüde yeni durumlara, şartlara uyulanır. Başlangıçta kişisel olan değişimler toplumun onayına sunulur ve toplum tarafından benimsenen yenilikler kural olur, eski kurallar geçerliğini yitirir. *“Değişiklikler*

* Yrd. Doç. Dr., Gaziantep Üniv., Kilis Fen-Edeb. Fak.

bazı çok özel pratik durumlar altında ortaya çıkabilir, herhangi bir konuşmacının başarılı bir icadı olabilir ve kendi durumunu konuşmacının şahsî durumuna borçludur.” (Bloomfield 1933: 480)

Anlam değişmesi olayı kısaca, kelimenin anlamında meydana gelen değişiklik olarak tanımlanabilir. Ancak bu değişikliklerin meydana geliş şekli gibi özellikleri dikkate alınarak çeşitli tanımlar yapılmıştır: “*Bir kelimenin başlangıçta dile getirdiği kavramda bir daralma, bir genişleme belirmesi veya aynı kelimenin bir zaman sonra başka bir kavramı anlatır duruma gelmesi*” (Aksan 1999: 88, 1990 III: 213, Hatiboğlu 1982: 14), “*bilgilenmenin, varlığı daha ince dilimlere ayırmanın dildeki yankısı*” (Karaağaç 1993: 92), “*kelimelerin sıklık oranları ile yer aldıkları ortamların değişmesi*” (Karaağaç 1996: 38) veya “*bir kelimenin veya semantik olarak ilgili olduğu başka bir kelimenin kullanımındaki değişiklik*” (Bloomfield 1933: 426), “*bir şeklin yeni bir anlama yayılışı*” (Bloomfield 1933: 435) vb.

2. Dillerin hem ses hem de anlam yapılarının sürekli bir hareketlilik, dolayısıyla değişiklik içinde olmasına sebep olan çeşitli faktörler vardır. Dilin anlam yapısı büyük ölçüde toplumun tamamına aittir ve dolayısıyla anlam değişmelerinde toplumun bilgilenmesi, varlığı adlandırması söz konusudur. İşte bu yüzden anlam değişmelerinin sebeplerini saptamada eski ve yeni bilgi ilişkisi, alt ve üst kavram oluş gibi *dil içi ve dil dışı ölçüler* dikkate alınır (Karaağaç 1999: 594).

Anlık ve karmaşık gelişmelerin ürünü (Bloomfield 1933: 481) olan anlam değişmelerinde *dil içi* ölçülerden, dilin yapısında meydana gelen değişmeler anlaşılmalıdır. Bu, kelimedede veya kelimenin kullanıldığı bütünde / cümlede bir değişikliği ifade eder. J. Lyons da (1981: 208), değişikliklerde en önemli rolü oynayan iki faktör olarak analoji ve alıntıyı vermiş, alıntıların da kültürel yayılmanın bir sonucu olduğunu belirtmiştir (Lyons 1981: 317). Araştırmacının belirttiği bu faktörlerden ilki *dil içi* ölçülerden birini, ikincisi ise *dil dışı* ölçülerden birini karşılamaktadır. P. Guiraud anlam değişmelerini şöyle ele alır:

“Kuşkusuz anlam değişimlerinin çoğunun kaynağı dildedir (eşadlı çatışmaları, bulaşma, yanlış kökenleme); ama geleneksel anlambilime göre bunlar birer rastlantı ve sınırsal durumdur, onun için de başlıca değişmeceler (eğretileme, düzdeğişmece) dıştan tanımlanır ve düşünülür. Bréal ve izleyicileri anlambilimi, olguların dilsel nedenlerinden çok, mantıksal, ruhsal, tarihsel nedenlerine dönük görmüşlerdir.” (Guiraud 1984: 80)

Değişmelerin saptanmasında, coğrafya, çeşitli kavim ilişkileri gibi *dil dışı* (extralinguistic) ölçülerin de büyük önemi vardır (Karaağaç 1996: 38-39, 1997: 507; Aksan 1999: 89). Berke Vardar (1998: 23), bunları tarihsel sebepler, toplum bilimsel sebepler, ruh bilimsel sebepler şeklinde sıralamıştır. Bunlardan tarihsel sebepler; bilimlerde, kurumlarda, törelerde görülen değişikliklerin nesnelere değiştirilmesiyle dil dizgesini dolaylı olarak etkilemesini ifade eder. N. Üçok (1947: 74) bunu şöyle anlatır: “*Anlam değişmeleri yalnız eşya ve olaylara değil, aynı zamanda tasavvur ve inanışların değişmesine de racidir*”. Toplum bilimiyle

ilgili sebepler de, kelimenin dar bir toplum kesiminden geniş bir kesime aktarılmasıyla anlamında meydana gelen genişleme, daralma vb.yi kapsar. Bu, André Meillet'ye göre anlam değişmelerine yol açan en önemli faktördür. Çünkü “*dilin birinci koşulu sürekli ve vazgeçilmez bir araç olarak kullanıldığı insan topluluklarının varlığıdır*” (Vardar 1982: 88).

3. Türklerin tarihî, coğrafi, sosyolojik değişimleri yoğun olarak yaşadığı 6.-15.yy.lar arasındaki dönemde, karşılaşılan yeni olay ve nesnelere, Türk diline yeni kavramların adları olarak geçmiş ve bu dönem boyunca Türk dilinde büyük bir zenginleşme ortaya çıkmıştır. Bu dönemler arasında Türk dilinin söz varlığındaki kelimelerin gelişimleri teker teker incelendiğinde anlam değişimleri içerisinde anlam genişlemelerinin büyük bir yer tuttuğu hemen dikkati çeker.

Anlam genişlemesi için Günay Karaağaç (1996: 39) “*Kelimenin anlam alanında görülen genişleme*”, Berke Vardar (1982: 89, 1998: 23) “*Sözlüksel öğeler dar bir çevreden geniş bir çevreye aktarılırken anlamının genişlemesi*” ve “*Anlamli bir birimin daha geniş bir kapsam içermeye başlaması; dar bir anlamdan geniş bir anlama geçiş sonucu gerçekleşen değişim*”, Vecihe Hatiboğlu (1982: 15) “*Dar bir anlamda kullanılan bazı sözcüklerdeki anlamın zamanla, ilgili kavramlara yayılması*”, Zeynep Korkmaz (1992: 10) “*Anlam kapsamı dar olan bir kelimenin zamanla ilgili bulunduğu kavram alanı içinde yayılarak daha geniş, daha genel bir anlam kazanması olayı*” tanımlarını vermiş; Doğan Aksan (1999: 90-91) bu terim için “*Bir gösterge başlangıçta bir nesnenin, bir varlığın, bir eylemin bir bölümü ya da türünü anlatırken zamanla onların bütünü anlatır duruma gelmişse bu olaydan söz edilir*” demiştir. *Türkçe Sözlük*'te ise “*Dar bir anlamda kullanılan bazı kelimelerdeki anlamın ilgili kavramlara yayılması*” tanımı yapılmıştır.

Yeni bilgilerin doğmasıyla bunlara ad olarak, daha önce başka bir kavramı yansıtan kelimenin dilin söz varlığından seçilmesi, böylece kelimenin anlam alanının genişletilmesi olayı olan bu durum hakkında Bloomfield şunları söyler:

“*Yabancı bir şeyle karşılaşan konuşmacı bunları bazı tanıdık nesnelere yerli isimleriyle adlandırabilir... Eğer tam olarak uygun bir yerli terim yoksa, yabancı nesneyi yerli kelimelerle tanımlayabilir/niteleyebilir...Bu yerli terimin anlamında bir genişlemeyi gerektirebilir.*” (Bloomfield 1933: 455)

4. Kelimenin anlam alanındaki genişleme; *genelleşme, mecazlaşma, komşuluk, eksiltme, tabu, argo, anlam boşalması, meslek dili, abartma, vurgu* gibi anlam olayları sonucunda gerçekleşebilir. Hazırlanan bu çalışmada Eski Anadolu Türkçesi döneminde anlam genişlemesi yollarından *eksiltme* ile anlam alanlarında genişlemeler meydana gelen kelimeler ele alınmıştır.

Bir tamlamada meydana getirilen kısaltmayı ifade eden *eksiltme*, “*bileşik bir deyimden birinin atılması*”dır (Guiraud 1984: 47). Eksiltmenin bazı gramatikal sonuçları olabilir. Yani bir sıfatın bir isim gibi kullanılmasına veya bazı dillerde sayı veya cinsin kullanımında tuhaflıklara yol açabilir (Ullmann 1972: 222) ki aşağıda ele alınan örneklerde bunlar görülecektir.

Anlatımda kolaylık sağlamak üzere bir kelimenin, bir kelime grubunun veya bir cümlenin bazı öğelerinin atılıp eksiltilerek kullanılması olayı (Korkmaz 1992: 53) olan *eksiltmenin*, bu özelliğinden dolayı ilk bakışta anlam aktarımında bir soruna yol açabileceği düşünülebilir. Ancak, *eksiltme* sonunda ortaya çıkan şekillerin, gerek durum gerekse dil bilgisi açısından kolayca kavranabilecek, eksik yanı herhangi bir güçlük olmadan giderilebilecek şekiller (Vardar 1998: 95) olmaları sebebiyle böyle bir durum söz konusu olmaz. Zaten kelimenin anlam alanındaki değişiklikler, çoğu zaman içinde kullanıldıkları yapı veya bağlamla belirginleşmektedir.

5. Eski Anadolu Türkçesi dönemi üzerinde yaptığımız incelemelerde, aşağıdaki kelimelerin anlam alanlarında, kelime gruplarında eksiltmeler yapılması sonucu genişlemeler meydana geldiği görülmüştür:

al: Temel anlamı ‘kırmızı’dır. Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahip olan bu kelimeyle ilgili Clauson’da (1972: 120-121) şu açıklama vardır: “*Moğ.da hükümdarların belgeleri mühürlemek için kullandıkları (Çince) kırmızı mürekkebin rengi için alıntı bir kelime; aynı zamanda Ruslar tarafından da alyi şeklinde aynı anlamda ödünç alınmıştır.*”

Kelimenin Türk kültür tarihindeki yeri konusunda Bahaeddin Ögel’in (1991a: 400) açıklamaları dikkat çekicidir. Çünkü bu açıklamalar aynı zamanda kelimedeki anlam genişlemesi olayına da açıklık getirmektedir: “*Önemli olan, 11.yy. Türk kaynaklarında “al” sözünün bir renk olarak değil de; bir bayrak adı olarak geçmesidir*” diyerek kelimenin renk adından başka veya bu anlamdan hareketle ortaya çıkan ‘bayrak’ anlamını dile getirmektedir. Aşağıdaki satırlar da bu kelimenin kültür tarihimizdeki yeri ve önemini gösterir:

“*Budist Uygurlardaki al rengin tonunu bilmiyoruz. Ancak al, kızıl değildi. Üç davranış veya hareketten oluşan şöyle bir vesika buluyoruz: “Tacını başına vurdu”, “Al geyimini (?) giyip; bundan sonra da “altınlı tahtının üzerine oturdu” (TT II, A.67). Bu son cümle veya söz, bütün derinliği ile Göktürk devlet geleneğinin bir uzantısıdır. Görülüyor ki Hakanlık hil’atı, kaftanı veya cübbesi al renkte idi.*” (Ögel 1991a: 401)

Temel anlamı ‘kırmızı, al’ olan kelimeye, DLT’de “*hanlara bayrak, devlet adamlarının atlarına eyer örtüsü yapılır turuncu renkte bir kumaştır. Turuncu renge dahi “al” denir.*” (Atalay 1985: I. 81) şeklinde değinilir. EAT’de ‘düğünde güveyin boynuna atılan mendil büyüklüğünde kırmızı bez’ (SN) anlamında da kullanılmıştır. Yani söz eksiltme yoluyla sıfatı olduğu nesneyi de karşılar duruma gelmiştir:

“Sunarsam elüm söyler isem dilüm

Tutarsam **alum** tanışursam bilüm” (SN: 4396) (kırmızı bez)

Dede Korkut Kitabı'nda 'al, kırmızı, pembe' (Ergin 1991a) anlamıyla verilmiş olan *al* isminin metinde kullanımına baktığımızda yine eksiltme yoluyla anlam alanında genişleme meydana geldiğini görürüz:

"...yanında olan kızlar **al** geymişler-idi, kendü saru geymiş-idi." (178-12)

ala: Asıl anlamı bir renk ismi olan kelime, bundan hareketle mecazî anlamlarda da kullanılmıştır. Clauson'un (1972: 126) kelimenin anlamı ile ilgili sözleri şöyledir: "*Asıl anlamı 'çok renkli, benekli, alacalı, lekeli'; bundan mecazî. 'iki yüzlü, güvenilmez' vb. anlamlara da gelir*". Bahaeddin Ögel de *Türk Kültür Tarihine Giriş* adlı eserinde DLT'den (Atalay 1985: I.82, I.91) hareketle kelimenin anlamı için şu yorumu yapar:

"11. Yüzyılda derlenmiş eski bir ata sözünde şöyle deniyordu: "Kişi *alası* içten; yulki (*hayvan*) *alası* taşın (*dıştan*)" (MK I, 58). *Hayvanın alası veya alacası, dışından renginden görünür. İnsanoğlunun ise, ruhu vardır. Huyu ve karakteri içindedir. Ala sözü burada hem renk ve hem de karışıklık ve ruhun dengesizliğini ifade eder.*" (Ögel 1991a: 452)

Konunun devamında Ögel (1991a: 455), *ala* kelimesinin tende ve deride görüntüsü olan hastalıklar, morluklar için de kullanıldığını söyler ki kelime ETG'de 'ala, alaca, cüzzamlı, cüzzam' ve EUTS'de '1. cüzzam 2. ela renkli' anlamlarıyla kayıtlıdır. Bütün bunlar göstermektedir ki kelime daha Eski Türkçeden itibaren renk adı temel anlamından hareketle bazı mecazî anlamlar kazanmış, benzetmelerle başka unsurlara da ad olmuştur. Hatta *eksiltme* yolu ile de anlam alanını genişlettiği DLT'deki 'ala, alaca; ala tenli, alaca tenli kişi ki bir çeşit deri hastalığından vücudunda alacalar olur, apraşlık. Krş. : Caf.-ala = cüzam hastalığı; insanın içinde olan gizli şeyler' kaydından anlaşılmaktadır.

"Beg Xanka **ala** boldı = Bey Hanın sözünü dinlemedi, karşı koydu, düşmanlarına uydu." (Atalay 1985: I.82)

"'Kişi **alası** içtin. Yulki **alası** taşın = insanın alası içinde, hayvanın alası dışında.' Bu sav, yaltaklanarak muhalefetini ve hiyanetini gizlemek isteyen kimse için söylenir." (Atalay 1985: I.91)

çéçek: Temel anlamı 'çiçek'tir. Bundan mecazî 'deri patlaması', özel olarak da 'çiçek hastalığı' için kullanılır. Moğolcada *çéçeg* olarak eski bir alıntı kelimedir (Clauson 1972: 400-401). Başlangıçta *çiçek hastalığı* şeklinde olan tabir, ikinci unsurun atılıp birincisinin onun anlam yükünü de üstlenmesiyle *eksiltme*ye uğramış, yani isim tamlamasının tamlananı düşünce *çiçek* kelimesinin anlam alanı *eksiltme* yoluyla genişlemiştir.

"On biçinci nev'e mücedder dirler ve bu nev incünüñ yüzi **çiçek** bozmuş yüze beñzer." (TM: 15b.4)

“...ve eger sahk olunmuş-ıla yüzlerin yusalar, nûrın ve rengin gögcek ider ve **çiçekden** olan nişanları yüzden giderür.” (TM: 102b.9)

Müntahab-ı Şifâ'da da tek başına *çiçek* sözü ‘çiçek hastalığı’ anlamıyla kullanılmıştır:

“...kızılçuk dedükleri hasbanuñ za'îfidir kızamuk dedükleri çiçeğüñ yeynisidür hasba ve çiçek kızamuguñ alâmeti oldur ki...” (MŞ: M134b.14-15).

“...kaçan oglancuklar çiçek çıkaralar evel çıka başlayıcak ıssı suyıla kınayı yogurup ayagı altına yaksalar...” (MŞ: M136a.2)

kara: Kelimenin temel anlamı ‘siyah’tır. Fakat mecaz anlamlarla anlam genişlemesine uğramıştır. Clauson (1972: 643-644), bu mecaz anlamların sık sık pejoratif anlamda olduğunu söylemekte ve kelimenin bütün dönemlerde yaygın olduğunu, Moğolca ve Farsçada eski bir alıntı kelime olarak kullanıldığını eklemektedir.

Türk kültür tarihinde çok önemli bir yere sahip olan bu kavram, anlam alanını pek çok şekilde genişletmiştir. Bu yollardan birisi de *söz eksiltme* yoludur. Temelde bir renk adı olan bu kelime, başlangıçta sıfatı olduğu bir ismi karşılar hâle gelmiş, böylece renk adı dışında o nesne için de kullanılır olmuştur. Bilhassa *Dede Korkut Kitabı*'nda geçen “kara giymek, karalar giymek” terkihi kelimenin bu yolla anlam genişlemesine uğradığını gösterir.

“...Banı Çiçek **karalar** geydi ağ kaftanını çıkardı,....” (DK: 92-2)

“Beyregüñ yar ve yoldaşları ağı çıkarup **karalar** geydiler.” (DK: 92-11)

Kelime EAT ürünü olan *Süheyl ü Nevbahar*'da ‘1. karanlık 2. kararmış, sıkıntılı, kederli 3. Zenci’ anlamlarıyla geçer ki aşağıda bu eserden alınan örneklerde görülebileceği gibi bu anlamların bazıları eksiltme yoluyla ortaya çıkmıştır:

“Yine ol **karadan** seçildi seher

Cihan üstine kıldı gündüz nazar” (1036) (karanlık)

“**Kara** işidicek heman dem yayah

Baş urdı yire vü götürdi ayah” (4363) (zenci)

Yine kelimenin KG'deki ‘ayıp, ayıplanacak şey; pislik’ gibi bazı anlamlarının eksiltme yoluyla ortaya çıktığı tespit edilmiştir:

“Velikin agzına burnına su virmeye dışında karası nesi olsa, fetile birle arıda.” (35b.8)

KG'dekine benzer bir kullanımla TİKT'de de karşılaşmaktayız ki, kelimenin metin içinde kullanımı dikkate alındığında burada da eksiltme yoluyla ortaya çıkmış yan anlamlar olduğu görülür. Eserde kelime ‘1. siyah 2. esmer tenli

3. ayıp, lekeli, mahcup 4. kalpte manevi varlığı düşünülen kötülük alameti' anlamlarında kullanılmıştır.

“Ba’zıların işitdüm ki Atâ kara-y-ıdı, a’var-ıdı, yüce burunlu idi.” (234b/2)

kızıl: EDPT’de kelimenin *kız-*’tan türemiş geçişsiz bir isim olduğunu söyleyen Clauson (1972: 683), -ğıl/-gil ekiyle ilgili bir açıklamasında, bu ekin fiile bağlanışına örnek olarak *kızğıl* ‘kızılca’ kelimesini vermektedir (Clauson 1989: 28). Araştırmacı kelimenin XV. yy. da Çağatay Türkçesindeki anlamlarını şöyle sıralamıştır: “(1) kırmızı; (2) ‘açık, derin’; (3) ‘bir çeşit kırmızı kuş’; (4) bir çeşit şahin (Senglah)”

Kelimedeki anlam genişlemesi yollarından biri de eksiltmedir. *Yunus Emre Divanı*’nda yer alan “*Şimdi Yunus susadı diler ki senden içe / Bir içim bin kızıla niçe bahan yok senün*” (147.9) beyitinde bu açıkça görülmektedir. KY’de de kelime hem renk adı hem de ‘altın para’ anlamında kullanılmıştır.

“yüz **kızıl** virüp eline ol zamân
al bunu dir var eyâ zindân-bân” (KY: 886)

“ol deve yüklerini kotardılar
her birinde biñ kızıl buldılar” (1306)

Kelimenin eksiltme yoluyla anlam alanındaki genişlemeye TS’deki “1. altın (para) 2. Bakır” anlamları da bir kanıttır.

“Kıymeti yüz bin **kızıl** artıkturur
Hiçe dileyenin ussu yoktur” (TS I 2538 (Mantıku’t-tayr’dan))

koş: ‘çift; çiftin biri’ vb. anlamına gelir. Farsçada ‘çift; yedekte çekilen at; karşılıklı içki içme; bir çift öküz’ anlamlarıyla kullanılan kelimenin ‘birleşik, pek çok birleşik şey’ asıl anlamıyla Türkçe asıllı bir kelime olduğunu belirten G. Doerfer (III 1361), ‘iki birleşik şey’ özelleştirmesinin pek çok Türk şivesinde bulunduğunu, fakat ikincil gibi görüldüğünü söylemektedir. Kelimenin **qo-* ‘birleştirmek’ kökünden çok sık kullanılan -ş ekiyle türetildiği kanaatinde olan Doerfer; aynı kökten *qo-ş-* ‘karıştırmak’, *qo-p* ‘bütün (‘birleşmiş’), *qog* ‘arış’ (‘birleşen’) örneklerini verir. Ayrıca sık sık karşılaşılan *qoş begi* ifadesinin ‘Buhara’da birinci bakan’ anlamına geldiğini ve bu ifadenin ‘av kuşunun beği’ şeklinde anlamlandırılmasının bir halk etimolojisi olduğunu belirtir.

Kelimeyle ilgili açıklamalardan hareketle, başlangıçta bir ismin sıfatı olarak kullanıldığını, ancak sonra eksiltme yoluyla o nesnenin adı haline geldiğini söyleyebiliriz. B. Ögel'in de (1991b: 176) belirttiği 'çadırlar topluluğu' anlamı bu şekilde ortaya çıkmış olmalıdır.

SONUÇ

Eksiltme yoluyla anlam genişlemesi, kelime veya kelime grubunun özellikle kullanım sıklığına bağlı olarak ortaya çıkan bir anlam olayıdır. Sıfat Tamlaması içinde sıfat olarak kullanılan renk adlarında daha sık olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak İsim Tamlaması'nın tamlanan unsurunun düşmesiyle de eksiltme yapılabilir. Böyle durumlarda tamlayan durumundaki kelime, kelime grubunun anlam yükünü üstlenir ve bu şekilde kelimenin anlam alanında genişleme meydana gelir.

KAYNAKLAR

- AKKUŞ, Muzaffer, *Kitab-ı Gunya*, TDK Yay., ANKARA 1995 (=KG).
- AKSAN, Doğan (1990), *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yay. ANKARA.
- _____ (1999) *Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yay., ANKARA.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1979) , *Kutadgu Bilig III İndeks*, TKAE Yay., İSTANBUL (=KB).
- ARGUNŞAH, Mustafa (1999), *Muhammed b. Mahmûd-ı Şirvânî, Tuhfe-i Murâdî (İnceleme-Metin-Dizin)*, TDK Yay., ANKARA (=TM).
- ATALAY, Besim (1985), *Divanü Lügati't-Türk Tercümesi I, II, III*, TDK Yay., ANKARA.
- _____ (1986), *Divanü Lügati't-Türk "Endeks"*, TDK Yay., ANKARA (=DLT).
- BİLGİN, Azmi (1996), *Nazmü'l-Hilafıyyat Tercümesi*, TDK Yay., ANKARA (=NHT).
- BLOOMFIELD, Leonard (1933), *Language*, USA.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1993) , *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Enderun Kitabevi, İSTANBUL (=EUTS).
- CLAUSON, Sir Gerhard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford University Press (=EDPT).
- _____ (1989), "En Eski Türkçe Üzerine Üç Not" (Çev: Ahmet Leventoğlu), *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1966*, ANKARA.

- DİLÇİN, Cem (1991), *Süheyl ü Nev-Bahar, İnceleme-Metin- Sözlük*, AKM Yay., ANKARA (=SN).
- _____ (Düzenleyen) (1996), *Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., ANKARA (=TS).
- DOERFER, Gerhard (1963, 1965, 1967), *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, WIESBADEN.
- ERĞİN, Muharrem (1991a), *Dede Korkut Kitabı II (İndeks-Gramer)*, TDK Yay., ANKARA (=DK).
- _____ (1991b), *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yay., İSTANBUL.
- _____ (1994), *Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile)*, ANKARA, TDK Yay.(=DK).
- ERGÜZEL, Mehdi (1999), *Şirvanlı Mahmut Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi (IV. cilt, 2. Kısım)*, (*Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük*), TDK Yay., ANKARA (=TİKT).
- ERSOYLU, Halil (2001), *Lokmanî Dede Menâkıb-ı Mevlâna*, TDK Yay., ANKARA (=MM).
- GABAİN, A. Von Gabain (Çev. Mehmet Akalın) (1988), *Eski Türkçenin Grameri*, ANKARA: TDK Yayınları (=ETG).
- GÖKYAY, Orhan Şaik (2000), *Dedem Korkudun Kitabı*, İSTANBUL: MEB Yayınları (=DKK).
- GUİRAUD, Pierre (Çev : Berke Vardar) (1984), *Anlambilim*, Kuzey Yay., ANKARA.
- HATİBOĞLU, Vecihe (1982), *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, A.Ü. Dil ve Tarih – Coğrafya Fak. Yay., ANKARA .
- KARAAĞAÇ, Günay (1993), “Dil, Ağız ve Kulak İle İlgili Kelimelerimiz”, *E.Ü. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Araş. Derg. VII*, s. 85-113.
- _____ (1996), “Eş Yazınlık, Eş Seslilik ve Çok Anlamlılık”, *E.Ü. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Araş. Derg. VIII*, s. 31-55.
- _____ (1997), “Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler”, *Türk Dili Derg.*, 552, s. 499-511.
- _____ (1999), “Eski Türkçe’de “-ş/-ş-, -l/-l->“ Nöbetleşmeli Kök Alomorflar”, *Üçüncü Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı, 1996*, TDK Yay., ANKARA, s. 593-599.
- _____ (2001), “Sözlük Yapısı”, *Türk Dili Derg.* 596, s. 120-127.
- KARAHAN, Leyla (1994), *Kıssa-i Yusuf*, TDK Yay., ANKARA (=KY).
- KORKMAZ, Zeynep (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., ANKARA.
- KÜLTÜRAL, Zuhâl, Latif BEYRELİ (1999), *Şerîfî Şehnâme Çevirisi*, TDK Yay., ANKARA 1999 (=ŞŞÇ).

- LYONS, John (1981), *Language and Linguistics*, Cambridge University Press, CAMBRIDGE.
- MÜLLER, F.W.K. ve A. von GABAİN (1946), *Uygurca Üç Hikaye* (Çev: S. Himran), TDK Yay., İSTANBUL .
- OLGUN, İbrahim, İ. PARMAKSIZOĞLU (1980), *Firdevsî-i Rumî KUTB-NAME*, TTK Yay., ANKARA (=FR/K).
- ORKUN, Hüseyin Namık (1987) , *Eski Türk Yazıtları*, Türk Dil Kurumu Yay., ANKARA (=ETY).
- ÖGEL, Bahaeddin (1991a), *Türk Kültür Tarihine Giriş 5*, KB. Yay., ANKARA.
 _____ (1991b), *Türk Kültür Tarihine Giriş 6*, KB. Yay., ANKARA.
- ÖNLER, Zafer (2000), *Revnağ-ı Bustan*, TDK Yay., ANKARA (=RB).
- ÖZKAN, Mustafa (1993), *Mahmud b. Kâdî-i Manyas Gülistan Tercümesi*, TDK Yay., ANKARA 1993 (=GT).
- PALMER, F.R. (1981), *Semantics*, Cambridge University Press, CAMBRIDGE.
- RADLOFF, W. (1893-1911), *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialekte*, S.PETERSBURG (=R).
- SALZMANN, Zdenek (1993), *Language, Culture and Society, An Introduction to Linguistic Anthropology*, Westview Press, OXFORD.
- TİMURTAŞ, Faruk K. (1994), *Eski Türkiye Türkçesi, Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, İSTANBUL (=ETT).
- TOPALOĞLU Ahmet (1978), *Muhammed Bin Hamza, XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Satır Arası Kur'an Tercümesi*, 2. cilt (Sözlük), KB Yay., İSTANBUL (=KT).
- TATÇI, Mustafa (1990), *Yunus Emre Divanı II*, KB Yay., ANKARA (=YED).
- ULLMANN, Stephen (1972), *Semantics, An Introduction to The Science of Meaning*, Oxford Basil Blackwell, LONDON.
- ÜÇOK, Necip (1947), *Genel Dilbilim (Lengüistik)*, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Yay., ANKARA.
- VARDAR, Berke (1982), *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, TDK Yay., ANKARA .
 _____ (1998), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, ABC Kitabevi, İSTANBUL.
- YÜKSEL, Hasan, H. İbrahim DELİCE, Hakkı AKSOYAK (1996), *Eski Anadolu Türkçesine İlişkin Bir Metin, İslamî'nin Mesnevîsi*, SİVAS (=İM).